

2018-2019: „Wiktymizacja osób bezdomnych w Polsce”; kierownik: dr hab. Witold Klaus, prof. INP PAN

Opis projektu:

Wiktymizacja osób bezdomnych w Polsce

Wiktymizacja w społeczeństwie nie rozkłada się równomiernie między wszystkich jego członków. Są grupy, których przedstawiciele są bardziej narażeni na ryzyko pokrzywdzenia przestępstwem, i są takie, członkowie których mogą czuć się bezpieczniej. Badania kryminologiczne pokazują, że grupą, która często doświadcza różnego rodzaju przestępstw, są osoby ubogie oraz wykluczone społecznie. Grupą szczególnie narażoną na przemoc i wiktymizację są osoby w kryzysie bezdomności.

Zagraniczne badania pokazują, że ryzyko stania się przez nie ofiarą rozboju jest 15 razy większe, a uszkodzenia ciała w wyniku pobicia aż 35 razy niż przeciętnego przedstawiciela społeczeństwa. Ogółem odsetek osób pokrzywdzonych w tej populacji jest bardzo wysoki i przekracza 80%, przy czym dla zdecydowanej większości osób bezdomnych nie jest to jednorazowe doświadczenie życiowe (Ballintyne 1999, Gaetz 2004, Jasinski i in. 2005, Grover 2008, Sanders i Albanese 2016).

W ramach projektu zrealizowane zostało pierwsze w Polsce badanie wiktymizacji osób w kryzysie bezdomności w naszym kraju. Przeprowadzono wywiady z 21 ekspertami i ekspertkami pracującymi z osobami w kryzysie bezdomności oraz z 37 osobami w kryzysie bezdomności, w tym z 13 rumuńskimi Romami. Wszystkie te osoby pytane były, jakie typy przemocy/rodzaje przestępczości najczęściej dotyczą osoby w kryzysie bezdomności, jak są one postrzegane przez te osoby, kto jest sprawcą tego typu zachowań, jakie strategie ochronne są stosowane, by zwiększyć poziom oraz poczucie bezpieczeństwa osób pokrzywdzonych, kto wspiera osoby w kryzysie bezdomności w zakresie ich ochrony przed przemocą i wiktymizacją.

Było to badanie jakościowe, zatem nie sposób podać liczbowej skali zjawiska przemocy wobec osób bezdomnych. Ich wyniki pokazują, że przemoc i wiktymizacja jest codziennym i stałym doświadczeniem życiowym osób w kryzysie bezdomności. Nie jest jednak zauważana przez osoby udzielające im wsparcia – w trakcie badań większość ekspertów przyznawała, że po raz pierwszy zastanawiają się nad tym zagadnieniem. Przemoc wobec osób bezdomnych w Polsce najczęściej przybiera formy przemocy słownej, symbolicznej oraz strukturalnej (wykluczenie z przestrzeni, brak wsparcia, formy wsparcia, które uwłaczają godności ludzkiej). Rzadziej dochodzi do przemocy fizycznej, co wynika z tego, że w Polsce osoby bezdomne praktycznie nie są widoczne w przestrzeni publicznej, osobie postronnej trudno je zidentyfikować. Inna sytuacja w tym zakresie dotyczy Romów rumuńskich. Ponieważ oni w dużym stopniu czerpią dochody z żebrania i są obecni na ulicach, znacznie częściej doświadczają różnych rodzajów przemocy. W ich przypadku dochodzi do skorelowania przemocy ze względu na skrajne ubóstwo oraz etniczność. W szczególnej trudnej sytuacji są także kobiety w kryzysie bezdomności. Choć ich liczba nie jest bardzo wysoka – stanowią około 20% populacji osób bezdomnych, to czas bezdomności jest dla nich okresem nasilonej przemocy fizycznej oraz seksualnej doświadczanej ze strony mężczyzn. Innym ważnym wynikiem płynącym z badań jest fakt, że sprawcami przemocy wobec osób bezdomnych są przede wszystkim tzw. normalni, przeciętni przedstawiciele polskiego społeczeństwa, a nie inne osoby bezdomne czy bliżej nieokreśleni przestępcy.

Badania przyczyniają się do rozwoju polskiej wiktymologii. W tej dyscyplinie brakuje badań empirycznych, szczególnie dotyczących osób należących do marginalizowanych społeczności i zbierających doświadczenia oraz punkt widzenia osób pokrzywdzonych.